

טבעת יוסף

פנינים מתוך הספר החדש "טבעת יוסף" חופה וקידושין
מדריך הלכתי ומקיף לענייני שידוכין חופה וקידושין ופריה ורביה

אימוץ ילדים כסגולה לזכות לפרי בטן

הנה ידוע שמי שמאמץ ומגדל בתוך ביתו ילדים, מלבד המעלה והמצוה הנשגבת שבזה, וכמו שכתב בספר קב הישר (פרק ע"ב) "מה מאד גדול השכר של אותם האנשים אשר הם חשוכי בנים, לגדל יתומים בתוך ביתם, וישגיחו עליהם להנהיגם בדרך ישרה, כאילו ילדם", ובמדרש רבה (כי תשא סי' מ"ה) איתא, באותה שעה הראה לו הקב"ה למשה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנות לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא והוא אומר של עושי מצוות, והאוצר הזה של מי הוא של מגדלי יתומים". הנה בנוסף לכך הרי זו סגולה שאולי יזכו על ידי כך לפרי בטן, וכן ראינו מקורב אצל כמה וכמה חסוכי בנים שנים רבות, שאימצו ילדים בביתם, וכעבור ימים רבים זכו לזרע של קיימא. ונעין זה מצינו אצל האשה השונמית שעבור שאירחה בביתה את אלישע זכתה לבן זכר, הלא הוא חבקוק הנביא.

ובספר טיב התורה (פרשת ויצא) הביא לזה ראייה ממה שנא' בתורה, "ותאמר הנה אמותי בלהה, בא אליה ותלד על ברכי ואיבנה גם אנכי ממנה", ותרגם אונקלוס "ואמרה הנה אמותי בלהה, עלה אצלה, ותלד ואני אגדלו, ואזכה גם אני לפרי בטן על ידה", ומבואר כאמור שעל ידי שהשפחה תלד, ורחל תגדל אותו, זה סגולה שיהיה לה בנים, וסיים דשמא מכאן המקור למה שמורגל בפי העולם שהאמץ ילדים בביתו הרי זו סגולה לזכות בפרי בטן.

והנה מיותר לציין שדבר זה צריך להיעשות מתוך רצון והסכמה הדדית של שני בני הזוג, וכמו כן במידה ושני בני הזוג מחליטים לאמץ ילד בביתם, יש להם להיוועץ תחילה עם ת"ח מובהק בנוגע לייחוס הילד אותו הם מבקשים לאמץ. כמו כן בעת האימוץ יש להזהר מפני איסור ייחוד, וראה בספר אורחות רבינו (ח"ה עמ' ק"ב) שלמרות שבעל הקהילות יעקב הסטייפלר זצ"ל אמר שהחזון איש לא היתה דעתו נוחה שזוג שהם חסוכי בנים יאמצו ילדים משום חשש ייחוד, מכל מקום הסטייפלר היה מיעץ לגדל בן זכר, הגם שבבת יותר קל לשמור על גדרי איסור ייחוד, כי האשה נמצאת רוב הזמן בבית, מכל מקום על ידי שמאמץ ומגדל בן בתוך ביתו, יש לו מעלה נוספת שמלמדו ומגדלו לתורה.

זוג שלא זכו להביא ילדים, ונשאים ליבם לאמץ ולגדל בביתם בן ובת, האם נחשב להם כאילו קיימו מצות פריה ורביה?

תשובה: זוג שלא זכו להביא ילדים, אבל נשאים ליבם לאמץ בן ובת לגדלם בתוך ביתם, נחשב להם כאילו קיימו מצות פריה ורביה.

הנה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בחכמת שלמה (סי' א' סק"א) כתב לדון במי שמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו אם על ידי כך נחשב לו שקיים מצות פריה ורביה, שהרי שאמרו חז"ל שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, כדאיתא בגמרא מגילה (יג). אודות בתיה בת פרעה שנישאה לכלב הנקרא "מרד" שמרד בעצת מרגלים, "ואשתו היהודייה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח, ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד" (דברי הימים א' ד'), ומבואר שילדה לו את "ירד", וירד הוא משה שירד לישראל מן בימיו, וכן "גדור" הוא משה שגדר פרצותיהן של ישראל, וכן "חבר" הוא משה שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים. וכן שאר השמות מרמזים על משה, "סוכו" שנעשה להם לישראל כסוכה, "יקותיאל" שקונו ישראל לאל בימיו, "זנוח" שהזניח עוונותיהן של ישראל. אבי אבי אבי, אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות. והיאך הכתוב אומר שבתיה בת פרעה ילדה את משה? אלא ללמדך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וכן דרשו רבותינו בסנהדרין (יט): "ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיוש ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי" (שמואל ב' כ"א), וכי שאול נתן את מיכל לעדריאל, והלא לפלטי בן ליש נתנה, דכתיב (שם א' כ"ה) "ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש"? אמר רבי יהושע מירב ילדתם ומיכל גידלתם, לפיכך נקראו על שמה, ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ואם כן יש לומר שכיון שעל ידי שמגדלם נחשב כאילו ילדם, ממילא גם כאילו קיים בזה מצות פריה ורביה.

וכותב החכמת שלמה לתלות דין זה במחלוקת הדרישה והט"ז (יו"ד סי' רמ"ב), דדעת הדרישה שכל מקום שנאמר "כאילו" אין המוקש שוה למקיש, והט"ז חולק וסובר שהמוקש שוה ממש. ולכן גם כאן להדרישה יש לומר שאינו שוה ממש, ואע"פ שאמרו בגמרא דהוי כאילו ילדו, מכל מקום אינו לידה ממש, ואינו יוצא בזה ידי חובת פריה ורביה, אבל לדעת הט"ז שהמוקש שוה ממש למקיש, יש לומר שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מקיים בזה מצות פריה ורביה.

ומסיים החכמת שלמה, שאף לדעת הדרישה אינו יוצא ידי חובתו דווקא אם לא הוליד כלל, אבל אם הוליד ומתו וגידל יתום ויתומה ודאי קיים פריה ורביה, משום דממה נפשך יוצא ידי חובתו, כי אם בעיני לידה הרי הוליד ממש, ואף שלא גידלם, הרי גידל יתום ויתומה, ואף שלא הולידם, מכל מקום הרי גידלם, ומסיים החכמת שלמה "כן נראה לי נכון לדינא". הרי לך דברים אלו מפורשים מפי קודשו וכתב ידו של הגאון המפורסם רבינו שלמה קלוגר זצ"ל שחרט בקולמוסו וקבע מסמרות בדין זה, לא לדברי מוסר ודרוש בעלמא, אלא להורות הדין, שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו יוצא ידי חובת פריה ורביה. שו"ר באוצר הפוסקים (אות כ"ו סק"ג) שהביאו כן בשם בגדי כהונה (סימן ד') אודות איש ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, שיגדל יתום בתוך ביתו וטוב לו. (המשך בעמוד הבא)

נשא אשה לשם שמים והביא רק בן אם יצא ידי חובת פריה ורביה?

הנה בגמרא סוטה (יב.) איתא שכל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה, ובחיבורי כרם יוסף (שם) נדחקתי ליישב מה באו חז"ל להורות בזה שעל ידי שאדם נושא אשה לשם שמים נחשב לו שילדה, ואיזה תועלת תצמח מזה, וביארתי שבא להורות שיעלה זיווגם יפה, שיתמזג טבעם כאילו היו אב ובתו, ולא יהיה ביניהם שינוי דעות ומנהגים, שהם שורש המחלוקות. ברם לאור דברי הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל שנתבאר בארוכה בהערות הקודמות, עש"ב וקחנו לכאן, יש לומר שחז"ל באו להורות בזה שהנושא אשה לשם שמים מעלה עליו כאילו הביא בת לעולם, ואם מביא בן הרי זה כאילו קיים מצות פריה ורביה.

זוג שלא זכו להביא ילדים, ונשאם ליבם לאמץ ולגדל בביתם בן ובת, האם נחשב להם כאילו קיימו מצות פריה ורביה? המשך

ומקרא מלא דיבר הכתוב "סרח בת אשר" ולדעת הרמב"ן (במדבר כ"ו מ"ו) סרח לא היתה בת אשר, אלא בת אשתו, אלא שגדלה כבת. ומצינו בתשובות מיימוניות (משפטים סימן מ"ח) שנשאל אודות אחד ששיגר שטר לבן אשתו, וכתוב בו תנו לבננו, ובא גם יתום שגידלו, ותובע לקבל יחד עם הבנים, והשיב שודאי נוטל עימהם, כי לישנא מעליא הוא, שהרי המגדל יתום ויתומה כאילו ילדו. ובתשובת הרמ"א (סי' קי"ח) כתב אודות בן בתו שנתגדל בביתו והשכיר לו רבי והביאו לחיי עוה"ב, שאחרי מותו יאמר עליו קדיש, וכתב שאף במקום שאר אבלים האומרים על אביהם ואמם יש לו חלק כמ"ש מהרי"ק, שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכ"ש שהביאו לחיי עוה"ב ששכר לו רבי ללמדו, וכבוד רבו הוא קודם לכבוד אביו (ב"מ לג.).

אחר הדברים האלה נראה שהגם שמי שאינו מתעסק בפריה ורביה, לא יצא ידי חובתו במה שיגדל יתום ויתומה בתוך ביתו, או ילמד לרבים תורה, מכל מקום זוג שלא הועיל להם השתדלותם להביא בן ובת לקיים מצות פריה ורביה, יש להם להישען על דברי הגאון המופלא רבי שלמה קלוגר זצ"ל הסובר בדעת הט"ז שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו הרי זה כאילו קיים מצות פריה ורביה, וכן כתב בספר פלא יועץ (ערך פריה ורביה) שאם אחרי כל העמל והטורח לא זכה להבנות, לא יצטרע ולבבו לא יכאב מאחר שעשה מה שמוטל עליו, ועכ"פ את אשר בכוחו לעשות יעשה ויגדל יתום ויתומה בתוך ביתו שמעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

אם לא זכה להיבנות ראו שיכתוב ספר חידו"ת ויוציאו לאור עולם

ראה מה שנתבאר בארוכה שהמלמד תורה לרבים נחשב לו כאילו ילדו. וכתב בספר איש וביתו (פ"ד ה"ח) שכמו כן ראו למי שלא זכה להיבנות, שיכתוב ספר מחידושי תורתו וידיפוסו, שבו נחשב לו במקום בן, וכמו שמצינו לכמה גדולים חשוכי בנים שהדפיסו חיבורים וכתבו בפירושי שהחיבורים הם להם במקום בנים, וכדברי המהר"ש אלגאזי זצ"ל בספרו רצון אהבה (דף קנ"ב) וז"ל "שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נ"ו) ואמרו חז"ל (סנהדרין צג:) זה ספר דניאל, שהמניח ספר אחד להיזכר על שמו עליו, טוב לו מבנים ובנות. ובכלל זה מי שמסייע בידו אחרים להוציא חיבוריהם לאורה להגדיל תורה ולהאדירה, דכבדל מאתם מנה, כפי שזאריך בזה, ע"ש.

וכעין זה כתב בעל פאת השלחן בהקדמתו מהקדמת עבודת הקודש להר"מ גבאי זצ"ל שספרים עדיפים מבנים, כי בבנים אינן יודע אם יוכשרו אם לאו, וכתב שמפני זה ראו השלמים להניח להם שם וזיכרון על ידי שחיבור ספרים במה שפלפלו וחיידשו בתורה, "כי ידעו נאמנה כי זה להם טוב ושלימות יותר מבנים ובנות".

ובספר קב הישר (פרק ע"ב) כתב, וז"ל: אם יכולת בידו להושיב לומדי תורה בביתו ולפרנסתם, שיהיה ביתו מלא תורה, פשיטא שאשרי לו ואשרי חלקו. וכן מצינו ברש"י שבהיותו גולה מן גלות צרפת, היה מתאכסן בבית עשיר פרנס אחד, והיה העשיר הפרנס מפציר ברש"י שיתעבב בביתו וילמד תורה, ולרוב הפצרתו ובקשת העשיר, היה רש"י ז"ל מחתר ספר אחד, וקראו על שם העשיר הנ"ל בשם ספר "הפרנס" וכוננו רש"י ז"ל היתה לגדל ולכבד את שאר בעלי גמילות חסדים. והובא גם בספר זכירה (דף נ"ה).

וכיוצא בזה כתב מרן הסטייפלר זצ"ל בעל הקהילות יעקב בספרו חיי עולם (פרק ל"א אות י"ד) בהא דאמרינן דכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, והוא עצה יקרה לחשוכי בנים, להתחזק תלמיד על המצוות, עד שיגדל להיות תלמיד חכם אמיתי. והוא נחשב בבית דין של מעלה כאילו הניח בן ממש, ובכלל זה המתבר רפ"ו ומוציאו לאור עולם ולומדים בו הרבים, ויש להביא ספר לזה מדברי המדרש (במדבר רבה) "מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא" אמר רבי תנחום בר אבא, מי שאין לו, מי שאין לו בנים ונתן שכר סופרים ומשניים.

מי שלא זכה להבנות ומלמד תורה לרבים ומעמיד תלמידים, הרי זה כאילו קיים מצות פריה ורביה

לאור חידושו של הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (שנתבאר בהערה קודמת) שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו נחשב לו כאילו קיים מצות פריה ורביה, שהרי המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, לפי זה נראה דהוא הדין המלמד תורה ומעמיד תלמידים נחשב לו כאילו קיים מצות פריה ורביה, שהרי דרשו רבותינו בסנהדרין (יט:) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנא' (במדבר ג') "ואלה תולדת אהרן ומשה" וכתב "ואלה שמות בני אהרן", לומר לך אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו. וכתב השלה"ק (פרשת במדבר דרך חיים) "ולא תאמר כאילו ילדו ולא ילדו ממש, כי אדרבה הוא ילדו בעצמו, כי אביו ואמו נתנו לו הגוף, והרב משפיע בו נשמה, כי התורה נשמותיהן של ישראל". וסיפר לי הגאון הגדול מוהר"ר משה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף כי הכיר בדור הקודם כמה גדולים שלא זכו לזש"ק, שמפני כך התאמצו וטרחו כל ימיהם להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים.

וכן מצינו שנאמר באברהם אבינו (בראשית י"ב, ה') "ואת הנפש אשר עשו בחין" והיינו שהכניסו תחת כנפי השכינה, כמו שכתב רש"י בשם המדרש (ב"ר לט, יד). ובספרי (ואתחנן פ'סקא ל"ד, רש"י ו' ז') איתא, "ושננתם לבניך" אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנא' "בנים אתם לה' אלוהיכם" ואומר "בני הנביאים אשר בבית אל", וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנאמר "בני עתה אל תשלחו", וכשם שהתלמידים קרויים בנים כך הרב קרוי אב שנא' "אבי אבי רכב ישראל" עכ"ל הספרי. וכן נפסק ברמב"ם (פ"א מת"ת). ובבכורות (מד:) איתא, מאי דכתיב (דברים ז') "לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך", אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר מן התלמידים, ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום, אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה.

ובתשובת הרמ"א (סי' קי"ח) כתב אודות בן בתו שנתגדל בביתו והשכיר לו רבי והביאו לחיי עוה"ב, שאחרי מותו יאמר עליו קדיש, וכתב שאף במקום שאר אבלים האומרים על אביהם ואמם יש לו חלק כמ"ש מהרי"ק, שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכ"ש שהביאו לחיי עוה"ב ששכר לו רבי ללמדו, וכבוד רבו הוא קודם לכבוד אביו (ב"מ לג.). ועי' שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן קס"א).

הזביע בס"ד הספר החדש "טבעת יוסף" "חובה וקידושין"

הלכות ומנהגים חתן וכלה פריה ורביה ודרשות

שערי הפרקים: מועד מצות הלוי / קדימה בחזירת הלוי / שידוכין / זיוואין במעגל השנה / מנהגי יום החופה סדר חופה וקידושין / סעודת הלוי / שבעת ימי חופה / שנה ראשונה / שלום בית / פריה ורביה / דרשות לשבע ברכות

בזוסף - זיוואין הלכתיים מרתקים:

בן ובת שיצאו לתרבות רעה או המירו דתם האם יוצא בהן ידי פריה ורביה? האם חייב להוציא יותר מחומש עבור מצות פריה ורביה? נולדו לו שני בנים ומתגורר במקום שעל פי החוק אסור להביא יותר מ2 ילדים, האם חייב להעתיק מגוריו למדינה אחרת? עבר על יד בית בוער באש וקפץ לתוך הלהבות והציל בן ובת ממוות האם נחשב לו שקיים פריה ורביה? המאמץ בן ובת האם נחשב שקיים פריה ורביה ומה המקור שזה סגולה לימות בילדים? הורים שאין להם סבלנות לגדל ילדים או שהם חולים ועומדים למות האם חייבים בפריה ורביה? הורים המסרבים ליתן מזה שהתחייבו לנישואי ילדיהם האם ראוי לתובעם בב"ד? עדים שנכחו בקידושין בשידור ישיר באמצעים אלקטרוניים? חתן שלא קיים מצות ושמה את אשתו בשנה ראשונה האם יש לו תשלומין? ועוד...

מזן הגר"ד כהן שליט"א ר"י "חברון":

ומאד נהנית בספרו "טבעת יוסף" מבירור העניינים לכל רוחבם ועומקם עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בטוב טעם ודעת, ויהיה מספר זה תועלת מרובה להכיר ולדעת נושאים אלו להלכה ולמעשה, וכל דבר ודבר הביא במקורו והרחיב בבקאות מופלגה והביא כל השיטות, ויכול המעיין למצוא הדברים במקורם הטהור ולהשכיל בנושאים אלו, וכבר איתמחי בספריו הנפלאים שנתקבלו באהבה וחיבה בכל תפוצות ישראל.

מזן הראש"ל הגרי"צ יוסף שליט"א:

"דבר טוב ונאה עשה הגאון המחבר בספרו החדש "טבעת יוסף" שבודאי יועיל הרבה בהלכות חופה וקידושין, עם מקורות הדינים בש"ס ואסף כעמיר גורנה דעות הפוסקים הראשונים, ודברי מזן השו"ע והאחרונים בבקאות רבה, נשא ונתן בדבריהם בעיון ישר ונכון, והכל בבהירות בסדר נאה ונכון, בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, ובעזרת השי"ת ספר זה יהיה לתועלת הרבים ולבני התורה הלומדים חופה וקידושין."

בכרית התורה
יצחק יוסף
הראשון לציון חרב הראשי לישראל

מזן הגרי"צ זילברשטיין שליט"א רבה דרמת אלחנן:

ובודאי יש להעדיף ולהקדים הדפסת חיבורו "טבעת יוסף" חופה וקידושין בהלכה, לפני הדפסת שאר חיבוריו באגדה שבהן לכאורה יש יותר זיכוי הרבים שיקפצו עליהן יותר לומדים, כי בספרו בהלכה התחדשו שאלות חדשות ודברים נפלאים. בהלכה, ואם זה יגרום אפילו לאדם להימנע מאיסור אחד, כבר כדאי כל הספר.

הרב
זילברשטיין

מי שלא זכה להבנות ומלמד תורה לרבים ומעמיד תלמידים,
הרי זה כאילו קיים מצות פריה ורביה המשך

ומצינו עוד בשל"ה הק' (תענית, ד"ה המנהג) שכתב, ומנהג יפה להתענות יום שמת בו רבו המובהק, כי חייב אדם בכבוד רבו יותר מאביו, ובאליה רבה (או"ח סי' תקס"ח ס"ק ט"ו) הקשה דטעם דתענית אינו משום כבוד אלא משום סכנה שביום זה הורע מזלו, ועוד טעם שהאב והבן גוף אחד. כלומר דלפי הטעם השני שהאב והבן גוף אחד לכן דוקא בבן יש לו להתענות ביום פטירת אביו, אבל התלמיד אין טעם שיתענה ביום פטירת רבו. ברם לאור האמור נראה שאין זה קשה כלל, דודאי אף התלמיד נחשב לגוף אחד עם רבו כאב ובנו ואף יותר מכך, וכן יצא לתרץ בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' רמ"ד) על פי מה שאמרו בספרי (ואתחנן פיסקא ל"ד), והובא ברש"י (דברים ו' ז') כנ"ל שהתלמידים חשובים כבנים, וסיים: "חזינן מהאמור תוקף ענין ההתקשרות שבין הרב והתלמיד עד שמעלתו גדולה וחזקה יותר מהתקשרות בן לאביו". ושו"ר בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' קס"ז) שרמז בקצרה שלפי דברי החכמות שלמה שהמגדל יתום ויתומה יוצאת יד"ח פרי"ו, הוא הדין המלמד בן חבירו תורה. שוב ראיתי בספרים שהביאו שהדברים מפורשים בדברי האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה י') שכתב "הרב נותן רוח בתוך תלמידו, על דרך האב לבנו, ולא עוד אלא שהוא חיבור יותר נמרץ, כי לעולם ועד נשאר אותו הרוח עם התלמיד, לא יפרדו בסוד ותדבק נפש דוד ביהונתן".

ויש לחזק דברים אלו ממ"ש בזה"ק (ח"ג נשא דף קמח.), בשעה שאמר הקב"ה למשה "של נעליך מעל רגליך" (שרמז לו בזה שיפרוש מן האשה), אזדעזע ההר, אמר מיכאל לפני קב"ה, רבש"ע רצונך לסתור אדם, והכתיב "זכר ונקבה בראם ויברך אותם", ולא נמצאת ברכה אלא גבי זכר ונקבה, ואתה אמרת למשה לפרוש מן האשה, אמר לו הקב"ה למיכאל, קיים משה פריה ורביה, ועכשיו רצוני שמשה יינשא בשכינה. והקשה מרן החיד"א בניצוצי אורות (שם) שהרי קי"ל כבית הלל דזכר ונקבה דוקא וכמו שאמרו ביבמות (סא:). ברם לאור האמור י"ל דלק"מ שהרי אמרו בגמרא (שם סב.) שמשה רבינו מדעתו פירש מן האשה, והסכים עימו הקב"ה, אמר ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה וקבע להם זמן, אמרה תורה (שמות י"ט) "אל תיגשו אל אשה", אני שמיוחד לדיבור בכל שעה ושעה ולא קבע לי זמן, על אחת כמה וכמה. והסכימה דעתו לדעת המקום, שנא' (דברים ה') "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם", ואתה פה עמוד עמודי. ומעתה י"ל שלפי שמשה רבינו היה אנוס והוכרח לגרש את אשתו, יצא ידי חובת פריה ורביה במה שהיה מלמד תורה לעם ישראל, וזה היתה כוונת השכינה שמשה רבינו כבר קיים מצות פריה ורביה.

ועל פי זה יש ליישב מה שמצינו בתורה שהיה אברהם אבינו מיצר ודואג פן ילך ערירי מהעולם ויירש אותו בן ביתו, שכל ביתו ניזון על פי, והוא אליעזר עבד אברהם, ועל כך עמד והתחנן "הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אותי" והקב"ה משיבו "לא יירשך זה, כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך" (בראשית פרק י"ב), וצ"ע היאך בכלל היה אברהם סבור שאם לא יהיו לו בנים, והוא ימות ערירי, ירשנו אליעזר עבדו, והלא אין העבד יורש את אדונו בשום אופן, ואין הלשון ירושה נופל על אנשים זרים, ועל אחת כמה וכמה על עבד, ורק בשבעה קרובים שייך לשון ירושה (עי' ב"ב קל.). ברם לאור האמור נחא כי ודאי נופל על אליעזר לשון ירושה, כיון שאליעזר גדל בביתו של אברהם אבינו וגם היה תלמידו, וכמו שלשון "בננו" נופל על מי שגידל בתוך ביתו (כמבואר לעיל), הוא הדין לשון "צוואה" נופל על התלמיד שהרי הבנים יורשים את אביהם, ועכ"פ לדינא לעניין ירושת ממון צ"ע בזה.

עוד נראה ליישב בזה קושיא אלימתא, אודות דרשת בן עזאי ביבמות (סג): שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו ממעט הדמות, ראה באריכות בספר טבעת יוסף וכאן נשמט מחוסר מקום.

קפץ לתוך הלהבות והציל
בן ובת ממוות האם נחשב
שקיים פריה ורביה?

נשאלתי מאדם חשוך בנים אשר נשוי כבר הרבה שנים ולא זכה לזוש"ק, ושרוי בצער גדול. ופעם אחת עבר על ידי בית בושר באש רח"ל, ושמע שיש שם תינוק ותינוקת, ומיד קפץ אל תוך הלהבות והוציאם החוצה, והצילם ממות לחיים, ומבסך לדעת אם יכול להניח את ידעו שבמעשה נורא הודו זה קיים מצות פריה ורביה, שהרי העמיד בעולם שני תולדות, בן ובת אשר חיים המה בזכותו?

ונראה דמצות שבת, שעיקרה כדי ליישב העולם לכו' ודאי קיים, שהרי יישוב את העולם בעוד בן ובת שהצילם ממיתה לחיים. אלא שלפענ"י יש להסתפק שמה נחשב לו כאלו קיים אף פרייה ורבייה, וכן יש להסתפק בכל מי שהציליו נפש ממיתה לחיים של הספק ובת, שהרי האנון המופלא רבי שלמה קלוגר בחכמת שלמה (אב"ע ע' ס' א' סק"א) כתב לחדש שהמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו קיים פריה ורביה, כיון שאמרו חז"ל (מגילה יג. סנהדרין יט:) כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתה מעלה עליו כאלו ילדו, ולדעת הט"ז (יור"ד סי' רמ"ב) כל מוקם שחז"ל "כאלו" היוו משם, ודלא כדרישה (שם), והארכנו בזה בהערות הקודמת, עש"ב וקחנו לכו'.

ולכאול כל שכן בנידון דידן שהציל בן ובת ממות בטוח, דהרי זה כאילו ילדם. ויש להביא ראיה שנחשב לו כאילו ילדם, מהגמרא ב"מ (כד.) שהמציל מן ההפקדן הרי אלו שלו, דאמר רבי שמעון בן אلعזר המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר מן הברדלס, ומוטו של ים משלוליתו של נהר, הרי אלו שלו מפני שהעלים מתייאשים מהן. והוא הדין במציל מן הדליקה, וכן כתב להדיא הרמב"ם (גזילה ואבדה פ"ו ה"ב) שהמציל מן הדליקה אם יודע שהבעלים התייאשו הרי אלו שלו. ומכיון שאדם זה נכנס לתוך בית בווער באש שהיו בו שני ילדים, בן ובת, ואף הוריהם לא העזו להיכנס לתוך ההלכות, הרי זה כדון המציל מן ההפקדן, וכאילו זכה בילדים אלו שהציל מהאש, ונקראים על שמו, ובוודאי לא גרע ממגדל יתום ויתומה בתוך ביתו.

ועוד יש להוסיף בזה לפי שאמרו חז"ל (ב"ב יא. סנהדרין לו.) כל המציל נפש מישׂראל כאילו קיים עולם מלא, כלומר שהרי הוא כיוצר עולם מלא, ובודאי לא גרע ממגדל יתום ויתומה בתוך ביתו שנחשב לו כאילו קיים פריה ורביה לדעת הגאון רבי שלמה מלצר זצ"ל.

והנה למרות שבדואי לא פוקע מהוריהם של הבן והבת הניצולים מצות פריה ורביה, כיון שלא מתו, אף זה המציל נחשב לו כאילו קיימם נחשב לו כאילו קיים מצות פריה ורביה. וכמו בכל מצות פריה ורביה שגם האב והאם מכלים מצות פריה ורביה, מפני שהאשה מסייעת לבעל לקיים מצותו, כמו כן בנידון דידן המציל נעשה מעתה שותף במצות פריה ורביה, ומקיים אף הוא מצות פריה ורביה. וכמו במגדל יתום ויתומה, שדאי לא קפעה המצוה ממולידים, וזה שמגדלם נחשב לו כבן מצות פריה ורביה לדעת הגר"ם.

והנה הסתפקתי מה יהיה הדין בחכם שהקים לתורה בן ובת, כמו שמצינו בש"ס בכמה מקומות שהתנאים והאמוראים החיו מתים, האם גם נחשב בזה כאילו קיים מצות פריה ורבייה, שעמדם שני תולדות בעולם, אלא שאינם מתייחסים אחריו. וכעת עמד הנדבך במקומו. ותו לחכם ויחכם עוד.

גיליון זה יו"ל לזיכוי אלפי ישראל ע"י האזנים הנעימים
היקרים והחשובים אוהבי התורה ולומדיה מיוחדי סגולה
כבוד **גִּדְעוֹן זַיִסים** ובמר **אהרן זַיִסים** הי"ו
לברכה והצלחה להם ולכל ב"ב בכל מעשה ידיהם
בכלל הברכות ירידנו הנעלה שילובי זַיִסים הי"ו
עץ זיזים היא למחזיקים בה ותומכי מאושר
מוקדש לע"ז הוריהם היקרים:
סאלם אליה בן מסעודה ז"ל זוריה בת גורגיה ע"ה
ולע"ז אחיהם היקר **זַיִסים בן זוריה ז"ל**
ת. ל. א. ב. ה.

נר זיכרון
לעילוי נשמות רבן של ישראל
גאון ישראל ותפארתו פוסק הדור
רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה
הראש"ל ונשיא חכמי ישראל
זי"ע א